

II- El animal totemico y el hombre

Irudi totemikoak ez dira sakratuak diren bakarrik. Totemarekin lotuak dauden espeziek eta klanaren kideak ere errituen objektu dira.

I

Tribuek animalia edo landare totemiko bat izaten dute, zeinaren izaera sakratua haiek era normalean, mugarik gabe, kontsumitzeko debekuan hauteman daitekeen. Totema nahi bezela kontsumitzeak zigor automatikoa ekarriko duela pentsatzen da. Nagusiak, zeinari izaera dibinoa egozten zaien, askatasun gehiago daukate tribuko beste kideak baino animalia totemikoa jateko: gauza santua jan dezakete beraiek ere hein batean santuak direlako. Totemaren inguruko debekuak ez dira zurrinak, beharra dagoenean adib badago jatea. Izaki totemikoaren irudiak izaki totemikoa bera baino sakratuagoak dira, izaki totemikoaren errepresentazioaren inguruan debeku gehiago jartzen dira izaki totemikoarengan baino.

II

Zer leku du gizonak gauza erlijiosoen sisteman? Klan bateko kide orok izaera erlijioso, sakratua du, izan ere, klaneko kide batek, gizon batekin, gizon izateaz gain espezie totemikoaren animalia edo landare kontsideratzen baitu bere burua. Kanguro klaneko norbaitek Kanguro esaten dio bere buruari. Esan genezake pertsona bakoitzaren barruan 2 izaki daudela, gizon bat eta animalia bat. Dualitate hau azaltzeko primitiboak mitoak sortu ditu, zeinak egitura bat jarraitu ohi duten: Gizona eta animalia totemikoaren artean harreman genealogikoak ezartzen dituzte, gizona izaki totemikoaren ahaide egiten dutenak. Jatorri komun honetatik eratortzen da haien izaera komuna. Nahiz mito honek bere aldaerak izan, gizona animalien mundu naturalaren partaide gisa pentsatzen da; beraz, gizonak ere badu zerbait sakratua. Klaneko kide guztien izaera erlijiosoak, ordea, ez du indar berbera: gizonek emakumeek baino duintasun erlijioso gehiago daukate, nagusiek gazteek baino gehiago...

Totemismoa ezin ulertu beraz zoolatria bat bezala, gizonak ez baiditu animaliak gurtzen, gizona bera naturaren parte, sakratua den horren parte, kontsideratzen baita. Gizonaren eta espezie totemikoaren arteko loturak ahaideen artekoak bezala dira, eta horretan oinarriturik dauka gizonak haiei laguntza eskatzea. Izaki totemiko baten naturaren parte izateak izaki totemiko horren gaineko eskubide berezia ematen du (adib baimena eskatu beharra tribu horretako norbaiti animalia totemikoa jateko).

III El sistema cosmologico del totemismo y nocion de género

3 gauza sakratuen kategoriak bereizi ditugu: ikur totemikoa, ikurrak erreproduzitzen duen animalia edo landarea eta klaneko kideak. Baina oraindik elementu batzuk falta zaizkigu:

Totemismoa ondo ulertzeko klanaren ulerkera zabal bat behar da; normalean hau giza talde soil gisa ulertu ohi da. Tribuaren azpibanaketa bat izanik, gizakiek bakarrik osatzen dutela pentsatzen da. Baina beraientzako unibertsoa gauza guztiak tribuaren parte dira, eta ezagutzen diren gauza animatu edo ez animatu guztiak haren baitan sailkatzen dira, tribua osatzen duten gizakiak barne. Adib, Port Mackayeko tribuak bere 2 fratrien artean banatzen

ditu unibertsoko gauza guztiak. Aldi berean, fratria bakoitza klan ezberdinetan bereizten da, eta klanek haien fratrian klasifikatutako izakiak banatzen dituzte. Horrela ezagutzen diren izaki guztiak klasifikazioa sistematiko baten baitan daude tribuaren barruan.

Genero edo klase edo tipo edo motaz: Nola sortu da gizadiaren historian genero, mota, kontzeptua? Klasifikazio sistematikoek antolakuntza soziala hartu zuten eredu: gizonak gauzak taldekatzen ditu gizona bera taldekatua dagoelako. Haratago joanez, gauzak era unitario batean izan badira ordenatuak, hori da giza taldeak ere batasuna daukalako osotasun organiko batekin, hau da, tribuarekin. **Lehendabiziko sistema logiko hauen batasunak gizartearen batasuna erreproduzitzen du.** Kategoria den pentsamentuaren ezaugarria faktore sozialen ondorioz sortzen da, Durkheimen ustez. Genero berberekoak izatea eta antza izatea ez da gauza bera: generoa da antza daukaten gauzak sartzen diren markoa, baino antzekotasunak ez du berez mota definiti bat ekartzen, zeinetan antzekoak diren gauzak sar daitezkeen. Genero/mota ideia gizonak sortutako pentsamentuaren tresna bat da, agrupazio ideal bat, zeinaren baitan harremana daukaten gauzak sartzen diren. Gizakiak dira era honetako agrupazioak sortu ditzazketen bakarrak. Beste alde batetik, klasifikazio bat sistema bat da zeinaren parteak era ierarkiko batean dauden antolatuta. Era berean gizona elitzake gai izango bere pentsamentuak horrela antolatzeko gizakia ez balitz era ierarkikoan antolatu. Ierarkia ez da naturan existitzen, gizartean bakarrik. Mundua errepresentatzeko modua gizartetik hartu du gizakiak. Gizartea da pentsamentu logikoak erabiltzen duen krokisa eskaini diguna.

Klasifikazio primitiboen auzia pentsamentu erlijiosoaren genesiarekin dago lotua: Izan ere errealtatearen zati guztiak, klan edo fratrietan antolatuta, haien artean lotura estua daukatela, eta aldi berean, izaki totemikoarekin lotura estua dutela argi ikusten da. Horrela, bere klanaren barruan klasifikatuta dauden naturaren elementuak gizonak bere buruari lotuta bezala, bere sustantzia berberaz egina balego bezala, pentsatzen ditu. Klanen kideek eta klanari lotutako gauzak sistema solidario bat osatzen dute. Organizazio honek hasieran logikoa bakarrak irudi lezake baino aldi berean morala ere bada. Printzipio bakar bat dago, totema, klasifikatutako elementu guztaik batzen dituen. Klan batean klasifikatutako gizaki, animalia, landare etab. guztiak izaki totemiko baten aldaerak dira: denak “haragi” berdina daukate, animalia totemikoare naturalezaren parte dira. Animalia totemikoa sakratua da, eta beraz, izaki totemiko horren ahaide edo aldaera diren beste gauza guztiak ere (landare, gizakie etab) izaera sakratua izango dute. Gauza hauek unibertsoko beste gauzekin lotzen dituzten harremanek sistema erlijioso bat osatzen dute. Klanetan klasifikatutako errealtatearen gauza ezberdinak totem bilakatzeko potentziala dute, egoerak hala agindu ezker. Klan baiten baitan klasifikatutako gauza ezberdinak zentroak bezala dira, zeinaren inguruan kultu totemiko berriak sor daitezkeen behar izanez gero. Gauza hauek ez balukete berez izaera sakratu bat, ezingo lirateke inola ere totem bilakatu. Totemismoaren baitan, beraz, sakratuaren esparrua uste baino askoz zabalagoa da: denak du alderdi erlijioso bat, izan ere, dena baitago klanaren barruan antolatuta. Beranduago, erlijioak garatuko dira non jainko ezberdinek errealtatearen zati ezberdinen ganeko kontrola (itsasoa, lurra, zerua) duten, eta naturaren esparru ezberdin hauetan aurkitzen da Jainkoa. Natura dibinitate ezberdinen artean banatzen da, eta totemismoan ere gauza bera gertatzen da: unibertso guztia klanetan dago banatua, eta klanean dagoen guztia izaki totemikoaren bariazio bezala ikusten da. Tribuak beraz munduaren errepresentazio osoa eta sistematikoa eskaintzen digu, zeinaren printzipioak nozio erlijiosoetatik datozen. Lehen uste zen tribu baten baitan kultu totemiko ezberdin eta autonomoak zituzten klanak existitzen zirela, izan ere, klana

bera gizarte autonomo, talde autonomo, gisa ikusten zen. Baina errealitatea konplexuagoa da; klan ezberdinen baitan ematen ziren kultu totemikoak ez dira era autonomoan, erlijio propio bat bezala garatzem baizik eta elkarrekin lotuak daude, osotasun beraren parte dira, erlijio beraren elementu ezberdinak. Klan ezberdinetako kultu totemikoak, nahiz autonomia maila handia eduki, elkarren osagarri dira (horren erakusle gauza bera ezin dugula aurkitu klan ezberdinen baitan klasifikatuta). Totemismoa ondo ulertzeko tribu osoa hartu behar da kontuan, eta horrela ikusiko dugu totemismoak baduela bere konplexutasuna eta bere kosmologia.